

останнім часом інвестиційна привабливість України (див. рис. 1) та її економічна безпека перебувають на низькому рівні.

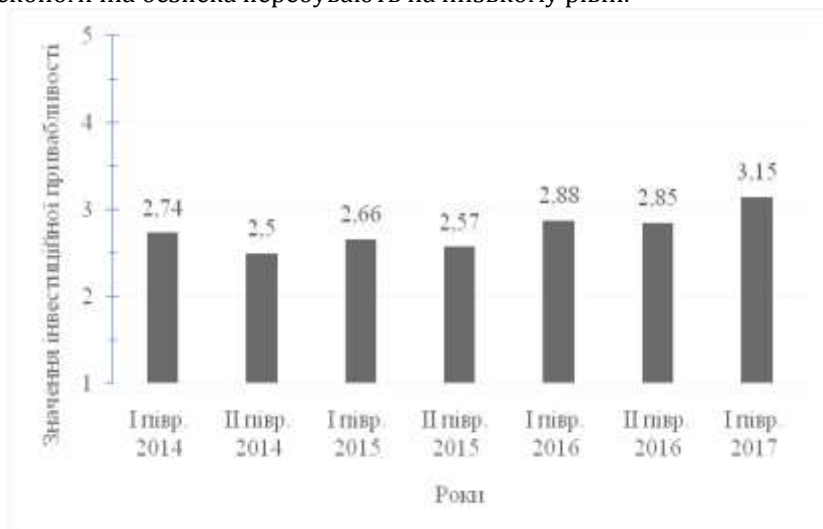

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості України за 2014–2017 рр. [3; 4]

За класифікацією Європейської Бізнес Асоціації максимальний рівень інвестиційної привабливості складає 5. Значення індексу 1–2,99 характеризують інвестиційну привабливість як негативну, 3 – як нейтральну, 3,01–5 – як позитивну.

За даними цієї ж Асоціації інвестиційна привабливість України у I півріччі 2017 року становила 3,15 і вперше з 2011 року покинула негативну площину; у II півріччі 2016 року – 2,85, у I півріччі 2016 року – 2,88 (див. рис. 1).

За весь період оцінювання (з 2009 року) Україна мала найгірше значення інвестиційної привабливості у II півріччі 2013 року (1,83) та найкраще – у I півріччі 2011 року (3,4) [3; 4].

На сьогоднішній день залучення інвестицій у реальний сектор економіки є питанням динамічного розвитку країни. Будуть інвестиції – буде розвиток реального сектору економіки а отже, буде й соціально-економічне процвітання. Оскільки інвестиції – один із основних та надійних важелів розвитку економіки. Залучення інвестиційних коштів в економіку країни сприяє активізації її розвитку, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, зростанню малого і середнього бізнесу, відкриттю нових робочих місць та інше. Не вдасться залучити – криза виробництва, економічний спад, зменшення рівня доходів домогосподарств та ін.

Державна політика в інвестиційній сфері повинна створювати передумови для стимулювання інвестиційної діяльності: стабільне законодавчо-нормативне забезпечення, зниження рівня корумпованості, реформування відносин власності у сільському господарстві, оптимізація податкового законодавства та ін. [5].

Потреба країни в інвестиціях та стимулювання їх залучення в економіку зумовлює необхідність розроблення заходів, спрямованих на покращання результатів господарської діяльності. Розроблення дієвих заходів можливе лише на основі інформації про слабкі та сильні сторони розвитку та рівень інвестиційної привабливості.

Таким чином, ми пропонуємо розглядати інвестиційну привабливість як один із важливих чинників економічної безпеки держави. Дослідження стану інвестиційної привабливості та економічної безпеки України пропонуємо проводити в комплексі.

Список бібліографічних посилань

1. Дзюбик С. Д., Ривак О. С. Основи економічної теорії : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2014. 423 с.

2. Тарасенко О. Ю. Економічна безпека України: загрози та перспективи забезпечення. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2017. № 1 (40). С. 184–187.

3. Індекс інвестиційної привабливості України став найвищим за 6 років // Українська правда : сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/07/3/626672/> (дата звернення: 30.10.2017).

4. 2016 рік – яким він був для бізнесу? Результати Індексу інвестиційної привабливості у 2-му півріччі 2016 року // ЕБА : сайт. URL: <http://www.eba.com.ua/uk/press-and-media/eba-news/item/35526-2016-12-15-1126> (дата звернення: 30.10.2017).

5. Sabadash V. V., Petrovska S. A., Petrovskyi M. V. Formation of the organizational and economic mechanism for attracting investment to the region. *Mechanism of Economic Regulation*. 2017. № 2. Pp. 50–61.

Одержано 31.10.2017

УДК 37.014.54

Ірина Іванівна ПОМІНОВА,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економічної теорії та права

Харківського державного університету харчування та торгівлі

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЗНАННЄВІЙ ЕКОНОМІЦІ

В умовах становлення глобальної економіки знань розвиток інтелектуального капіталу стає одним з найважливіших чинників забезпечення всіх складових економічної безпеки країни: економічної

незалежності; стійкості і стабільності національної економіки; здатності держави до саморозвитку й прогресу. Руйнування науково-технічного потенціалу, зменшення науково-технічних розробок, скорочення потенціалу фундаментальної науки, невизначеність державної науково-технічної політики, вплив наукових кадрів за кордон або в іншу сферу діяльності – все це відносять до основних внутрішніх загроз економічній безпеці країни. Однією із сфер для вирішення вищевказаних проблем можна визначити систему вищої освіти, яка нині виступає інституційно-господарською платформою розвитку інтелектуального капіталу всіх рівнів його функціонування [1, с. 21].

Відтворювальний процес інтелектуального капіталу (за аналогією з іншими видами капіталу) включає формування, розподіл, обмін та його використання (або споживання). Найважливішим та найактуальнішим інститутом формування інтелектуального капіталу є система вищої освіти та наука, при чому, як сказав М. Кастельс, головним стає саме рівень освіти, а не просто загальна кількість освічених людей. В опублікованому міжнародному рейтингу систем вищої освіти 2016 року (QS HIGHER EDUCATION SYSTEM STRENGTH RANKINGS 2016) Україна опинилася на 45 місці [2]. Індекс 16,6 пунктів із 100 можливих вказує на недостатній рівень її якості.

Застарілі стандарти української вищої освіти не встигають за технологічним прогресом, інноваціями. Ключовими компетентностями фахівців у XXI столітті згідно Міжнародної програми із оцінки освітніх досягнень (PISA) мають бути здатності до комплексного вирішення проблем, критичного мислення, креативності, управління людьми. Це вимагає від нашої вищої школи переорієнтуватися на сучасні освітні тренди – вдосконалення фахової підготовки у поєднанні з особистісним розвитком людини. Крім цього, зростає значення емоційного інтелекту та когнітивної гнучкості, тобто адапційних навичок фахівця. Отже, реформування вітчизняної вищої освіти має враховувати нові виклики, інакше сформований інтелектуальний капітал залишиться символічним, не використаним в господарській діяльності.

Що ж стосується загального процесу відтворення інтелектуального капіталу, то, на жаль, поки що ми спостерігаємо значні розриви між процесами його формування і споживання. Вже на стадіях розподілу і обміну, коли остаточно з'ясовується напрям використання вмінь і навичок випускника ВНЗ, стає зрозумілим, наскільки йому складно знайти місце свого безпосереднього включення в господарську діяльність.

Причин такої ситуації досить багато. Незбалансованість ринку освітніх послуг спричинила неефективне управління системою вищої

освіти, породила дублювання підготовки фахівців, знизила ефективність розміщення державного замовлення та здійснення контролю за якістю вищої освіти, звузила можливості продовжувати навчання за програмами більш високого рівня та ін.

Тривалий час державне замовлення на підготовку спеціалістів виступало більше «замовленням» самої системи вищої освіти, а не відображенням реальних потреб безпосередніх споживачів освітніх послуг (окремої людини, підприємства, держави, суспільства у цілому). Наслідком зростання масовості вищої освіти останніх десятиліть стало знецінення отримуваних кваліфікацій і подальший розрив з реальними потребами економіки. У суспільній думці досі домінує уява про критичну необхідність «професіоналізму», що має бути підтвердженим дипломом про вищу освіту і не обов'язково втіленим у певні знання і навички. Вища освіта чи науковий ступінь стали атрибутом соціального статусу, тобто зросла вага «символічного інтелектуального капіталу», а не реального.

Вітчизняна економіка, яка тривалий час не створює запиту на реальні робочі місця, таким чином стимулює попит на абстрактні «універсальні» освітні спеціальності. А коли професії випускників вітчизняних вузів не збігаються з потребами ринку праці, частина носіїв знань не має можливості реалізувати власний інтелектуальний потенціал в умовах української економіки (працює не за фахом). Низький рівень соціально-економічного розвитку країни, негативні очікування української молоді щодо реалізації життєвих планів в національній економіці підштовхують її на навчання в зарубіжних університетах. Таким чином для вітчизняної системи вищої освіти, як і для більшості європейських країн з нижчим рівнем життя, створюється загроза залишитися без власних студентів.

Вищі навчальні заклади Європи, які залучають іноземних студентів, вирішують кілька важливих завдань: проблему дефіциту студентів, пов'язану з демографічною кризою у власних країнах; залучення іноземних студентів сприяє покращенню позицій провідних європейських університетів у міжнародних рейтингах (частка зарубіжних студентів має складати не менше 5 %), що в подальшому також відбивається на розмірах державного фінансування та збереження репутації Європи як провайдера високоякісної вищої освіти; велика чисельність іноземних студентів означає отримання значних фінансових коштів університетами та економіками країн-донорів.

Також важливо звернути увагу на те, що посилення процесів глобалізації збільшило ризик потрапляння нашої країни в інституційну пастку відтоку національного інтелекту (рис. 1).

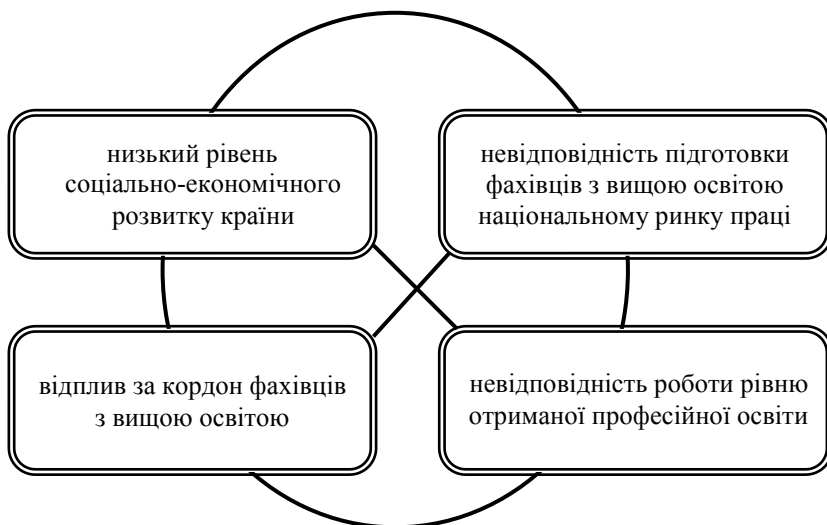

Рис. 1. Інституційна пастка відтоку національного інтелектуального капіталу

Глобалізація інтелектуальної сфери обумовлює асиметрію витрат і вигод формування інтелектуального потенціалу країн з різним рівнем розвитку. Така асиметричність посилюється наслідками дій, у першу чергу США та провідних міжнародних фінансових організацій, меншою мірою – іншими державами з розвиненою ринковою економікою неоліберальної моделі глобалізаційних процесів, що припускає посилення взаємозв'язку та взаємозалежності між національними економіками паралельно зі все більшим дерегулюванням внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності й посиленням ролі ринкових механізмів саморегулювання на глобальних ринках.

Пастка відтоку національного інтелекту спричинена інституційними розривами в процесах формування та використання національного інтелектуального капіталу. Високий рівень підготовки фахівців певних спеціальностей залишається незатребуваним національним ринком праці з причини низького рівня соціально-економічного розвитку країни (за даними МВФ, у 2015 році Україна знаходилася на 134 місці серед 186 країн, із середньорічним доходом на душу населення у 2109 дол. [3]) або спотвореної структури виробництва. Це спонукає високоякісних національних спеціалістів до переїзду в країни, де створено умови для використання інтелектуального капіталу